C. S. Lewis
CSŰRCSAVAR LEVELEI
(Budapest, 2013, Harmat)

„A vasat a tűz próbálja meg, az igaz embert a kísértés."
Kempis Tamás: *Krisztus követése*

Csűrcsavar levelei C. S. Lewis oxfordi professzor, író munkásságának talán legkiemelkedőbb műve. Messze nem azért, mert különleges stílusa, szatirikus jellege könnyen magával ragadja az olvasót, hanem sokkal inkább azért, amit a könyv elolvasása közben és azután az ember – ha kellő nyitottsággal és önmagára tekintéssel volt és van jelen – a magáénak tudhat.

A levélváltásokon keresztül két ördög társalog: a tapasztalt, a pokolban egyébként osztályvezetői pozíciót betöltő főördög tanítja és látja el tanácsokkal a még tanuló fázisban lévő kísértő unokaöccsét, a kezdő ördögöt, aki nem máson gyakorolja kísértő tudományát, mint egy hívő emberen, akinek életét a megtérésétől haláláig követhetjük végig. Az isteni irgalom és kegyelem erejét, a megpróbáltatásokat, a kísértéseket egy szokatlan, fordított rátekintéssel, alulról, az ördög szemüvegén keresztül láthatjuk, ahol Isten az *„Ellenség"*. A történések és az események tétje és súlya az ironikus, humoros stílus ellenére is egyértelműen érezhető: a tanuló ördög feladata a kárhozatba taszítás, bármi áron, megakadályozni, hogy a kiválasztott ember, a „védenc" üdvözüljön. Az írásban ez a fajta kettősség – humor és játékosság, ugyanakkor kárhozat és megsemmisülés (amely e vonatkozásban egyébként Hamvas Béla *Karneváljára* emlékeztethet bennünket) – végig nagyon erőteljesen jelen van. Mint a szerző idézi: *„Ha már az Írás szavának nem enged, az ördögöt úgy lehet elkergetni, ha csúfot űzünk belőle, mert a gúnyt nem bírja elviselni."* (Luther Márton)

A csűrcsavaros ördögi bürokrácia, a teljesítménykényszer, a besúgórendszer, a titkosrendőrség, a hatalom és bosszúvágy fűtötte érdekkapcsolatok ábrázolása és a szatirikus, ironikus jelleg mind-mind a pokol szánalmasságának és megvetésének érzését válthatja ki belőlünk, akkor is (vagy talán annál inkább), ha szoros párhuzamot vélünk felfedezni mai, modern társadalmak döntő többsége és az alvilág lewisi ábrázolása között. A megnevezések szintén segítenek kinevetni a bukott angyalok világát: *„Ürömvölgyben"* játszódnak az események, az ördögök nevei pedig – úgymint *„Galacsiny"*, *„Sikátori"*, *„Varangyi"* – szintén beszédesek, és megmosolyogtathatják az olvasót, ezzel pedig gyengíthetik az ördög erejét. Mindezek mellett, amilyen eszközökkel és elszántsággal végzik rontó szándékú küldetésüket, korántsem veszélytelen. *„Tudom, hogy az Úr megengedi az ördögi támadásokat, mert irgalmassága nem hagy el titeket. Kedvesek vagytok neki, és azt akarja, hogy hozzá hasonuljatok a pusztaság, a magány, a kereszt szorongató óráiban. Meg kell azonban védeni magatokat, el kell távolítani a gonoszt,*

megvetni rosszindulatú rágalmait Isten és a szent alázatosság nevében.” (*Pio Atya breviáriuma*. Budapest, 2014, Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 28–29. o.)

A kísértések sokfélesége és azok súlya – a humoros ábrázolás ellenére – nagyon alaposan körüljárva és kifejtve jelenik meg Lewis görbe tükrében. Az élet szinte valamennyi területén és vonatkozásában megpróbáltatnak az arra kiszemeltek, vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy az arra méltóak, hiszen minden nehézség, minden kísértés a javunkra válhat, ha azokban és azokon győzedelmeskedünk. Láthatjuk, hogy a *„védenc”* a mindennapokban hogyan találja magát szembe – többek között – az önhittség, a kapzsiság, a megtérés utáni lelki szárazság, a félreértelmezett szerelem, a falánkság és a bálványimádás kísértésével és azok következményeivel. Nagyon tanulságos végigkövetni, hogyan változik az alázat hiúsággá, hogyan válik az imádság üres és megérintettség nélküli monotóniává, hogyan veszi át a jelen és a jól megélt pillanat helyét az aggodalommal teli jövőkép: *„Az emberfajzat az időben él, Ellenségünk [a könyvben: Isten] viszont az örökkévalóságra szánja őt. Ezért – úgy gondolom – azt szeretné, hogy különösen két dologra irányítsák a figyelmüket: az örökkévalóságra meg az időnek ama pontjára, melyet az emberek »jelennek« neveznek. Mert a jelen az a pont, ahol az örökkévalóság az idővel érintkezik. Kizárólag a pillanat élményében adatik az emberfajzatnak olyan tapasztalás, amely hasonlatos Ellenségünk tapasztalatához a teljes valóságról; csakis itt adatik meg neki a szabadság és a valóság ajándéka. Az Ellenség ezért azt szeretné, hogy mindig csak az örökkévalósággal (azaz Ővele magával) vagy a jelennel törődjenek, tehát: elmélkedjenek az Ővele való örök egyesülésről vagy az Őtőle való örök elszakadásról – egyebekben pedig kövessék lelkiismeretük pillanatnyi szavát, hordják pillanatnyi keresztjüket, fogadják el a pillanatnyi kegyelmet, s*

adjanak hálát a pillanatnyi örömökért. (…) A mi dolgunk ezzel szemben az, hogy elszakítsuk őket az örökkévalóságtól, s elszakítsuk a jelentől. (...) Sokkal többet ér, ha arra bírjuk őket, hogy a jövőnek éljenek. Szenvedélyeik élettani szükségből eleve a jövő felé irányulnak, s a róla való gondolkodás reményeket és félelmeket támaszt bennük. S mivel a jövő ismeretlen előttük, ha sikerül elérnünk, hogy róla töprengjenek, csak a képzeletükkel járatjuk a bolondját. Egyszóval: a jövő hasonlít a legeslegkevésbé az örökkévalósághoz. A jövő az, ami az időben a leginkább ideigvaló; hiszen a múlt már megmerevedett, és nem változik többé, a jelent pedig egészen átragyogják az örökkévalóság sugarai.” (75–76. o. Ford. Siklós József)

Történetünk főszereplőjének sorsán és megpróbáltatásain keresztül láthatjuk azt is, hogy a felszínes, anyagias világ elvárásai hogyan környékezik meg egy tiszta értékrendű, kereső ember törekvéseit: *„A jólét a világ hálójába bonyolítja az embert. Azt hiszi, megtalálta a helyét a világban, holott valójában a világ talált helyet őbenne.”* (145. o.)

Belelátva az ördögi cselszövésekbe, nemcsak azt tudhatjuk meg, hogy mennyire sokféle mód-

szerrel és eszközzel próbálják behálózni és eltéríteni az Isten felé törekvő embert a pokol harcosai, hanem azt is, hogy mindezt mennyire nem nyilvánvaló módon, sokkal agyafúrtabban teszik, az ember gyengeségeihez, adottságaihoz és körülményeihez igazítva leginkább cselekedeteiket, csavaros fondorlatokkal és sokszor vissza-visszatérve ugyanahhoz a próbatételhez. A tanuló ördögnek tevékenysége során – a nagybácsi utasítására – külön figyelmet kell fordítania arra, hogy láthatatlan maradjon, a megkísértett még véletlenül se ébredjen annak tudatára, hogy mi is történik vele valójában. *„A sötétségnek és a démonitásnak ugyanis lételeme,* conditio sine qua non*ja a láthatatlanság, a fel nem ismertség, az arról való nem tudás, aminek az emberi világban a metafizikai nem-látás* (avidjá)*, a butaság, és az alacsonyrendű látás* (aparavidja) *a legfőbb szálláscsinálója és szövetségese, vagyis az, amiből nincs hiány napjainkban, és amit a sötétség erői minden naivitást mellőzve kezdettől fogva nagyon is bekalkulálnak akcióikba."* (Baranyi Tibor Imre: *Fejlődő létrontás és örök hagyomány*. Debrecen, 2005, Kvintesszencia, 69. o.) Az ördög kellő éberség híján akár jelentéktelennek tűnő apróságokon keresztül éri el kitűzött célját: *„mint minden ifjú kísértő, te is valamilyen látványos, nagy gonoszságról szeretnél beszámolni. Ám ne feledd: egyedül az számít, milyen mértékben sikerül elszakítani emberedet az Ellenségtől. Kisméretű bűnök is megfelelnek, ha a világosságtól lassanként elsodorják és a Semmibe űzik."* (63–64. o.)

Az alvilági párbeszédeken keresztül sok minden kiderül arról is, hogy mik azok az isteni értékek, melyektől igazán tart az ördög, hiszen megtisztító és éberen tartó erejük miatt a pokol nyilvántartása szerint tiltólistán vannak. Az ördögi megítélés szerint elveszettnek nyilvánítják azokat, akik ezekkel az értékekkel szilárdan élnek és igazi szívbéli megérintettséggel

A rajzok Bill Papas illusztrációi

rendelkeznek. Ilyen – többek között – a tiszta szeretet, az önzetlenség, a valódi alázat és a türelem, a mélyen átélt rendszeres imádság, az áldozathozatal, az Istenre való ráhagyatkozás. A csűrcsavaros, fonák világban megjelennek és egyértelműen megfogalmazódnak azok az isteni igazságok is, melyek rávilágítanak arra, hogyan is vehetjük fel eredményesen a harcot a kísértésekkel szemben, és hogyan vehetjük el az erejét a bennünket környékező kísértőnek.

Ha olvasóként kellő önkritikával és tiszta önmagunkra tekintéssel bírunk, biztosan megtaláljuk ebben az igen szellemes és magával ragadó írásban azokat a kísértéseket, amelyekkel már találkoztunk életünk során. Mesterien gyűjti össze és érzékelteti a történet, hogy általában melyek lehetnek a legjellemzőbb próbák, és ha figyelmesen olvasunk, azok megfejtéseit is megtalálhatjuk – hol nyilvánvalóan, hol ráutalással – a sorok között, így kiváló iránytű lehet a tudatosabb jelenléthez.

Ezt a küldetését viszont senki nem teljesítheti – ahogy egyetlen isteni iránymutatást sem követhet – egy még nem említett dolog, az éberség nélkül. A mű olvasása után akár azt is gondolhatjuk, hogy kezünkben a megoldás kulcsa, átlátunk az ördögön, rajtunk nem foghat ki ezután semmilyen csavaros és fondorlatos kísértés, ám ezzel érdemes vigyázni. Az ördög tényleg nem alszik, jelen korunk *kali-juga*i tendenciáit és sajátosságait figyelembe véve pedig azt kell mondanunk, hogy törekvése és ereje hatványozottan érzékelhető, tapasztalható. Így, amennyire csak tőlünk telik, meg kell próbálnunk önmagunk legéberebb őreként jelen lenni. Természetesen ez korántsem jelenti azt, hogy mindenkiben és mindenben a kísértést kell keresni. Ez is elviheti az embert egy olyan rossz irányba, ahol gyakorlatilag azzal adózik és kedvez az ördögnek, hogy mindenkiben őt látja. Istent kell keresnünk mindenben, Hozzá kell igyekeznünk, Vele kell a legerősebb és legmegingathatatlanabb szövetségben élnünk.

Ettől semmilyen úgynevezett külső körülmény nem tántoríthat el bennünket. Végső soron mindenért mi vagyunk a felelősek, vagyis végső soron mindenért én vagyok a felelős. A külvilág, amely tulajdonképpen saját tudati világunk kivetülése, csakis annyira lehet kísértő, amennyire mi magunk állunk készen annak legyőzésére vagy befogadására. Az emberi *szabad akarat*, melynek súlyával és lehetőségével magajándékozott bennünket a Mindenható, lehetővé teszi számunkra, hogy döntsünk, és utat válasszunk a kísértések idején is. Amennyiben Istennek fogadtunk örök hűséget – más út pedig elképzelhetetlen egy valóban törekvő ember számára –, akkor kizárólag saját magunk/magam tehetek azért, hogy az Isten irgalmából megtalált ösvényről le ne térjek. Ahogy Hamvas is mondja: „*A világ megváltoztatását csak a magam megváltoztatása teszi lehetővé.*" (Hamvas Béla: *Silentium. Titkos jegyzőkönyv. Unicornis*. Budapest, 1987, Vigilia, 27. o.) Fényteli világot csak fényteli tudattal teremthetünk, a kísértő próbák pedig – minden nehézségükkel együtt – kiváló lehetőséget adnak arra, hogy tudjuk, hol is tartunk felfelé törekvő utunkon. Isten kegyelméből megtapasztalhatjuk magunkat igazán tisztán, közelebb kerülhetünk Hozzá, megerősödve hitben, alázatban, kitartásban, türelemben.

A csűrcsavaros történetben tapasztalt, korábban említett kettősség végső soron összeér: Istenben. A teljes írásban végig egyértelműen jelen van Isten megingathatatlan ereje, a mérhetetlen távolság közte és az alvilági mesterkedők között. Az ördögi kritika is lényegében adózás az isteni nagyság előtt, erre utal az a főördögi kijelentés is, mely szerint „*semmi sincs természetétől fogva a mi oldalunkon*". Isten az egyedüli valóság.

> „Csak egyetlen mű van, a megváltás. Az Antikrisztus az a személytelen hatalom, amely ezt a művet aláássa és meg akarja semmisíteni és megfordítani. Mivel ő maga nem inkarnálódhat, tevékenységét azon az emberen keresztül fejti ki, aki neki meghódol és aki őt szolgálja. (…) Az Antikrisztus tevékenysége kellő távlatból nézve travesztia és paródia, és így a legnagyobb mértékben komikus. A baj csak az, hogy a rémülettől és a reszketéstől nem tudunk rajta nevetni. A személytelen hatalom megkísérli a megváltást visszacsinálni és az egyetlen művet szétrombolni és a megvalósulást lehetetlenné tenni. Elég ízetlen. Nevetni való."
>
> (Hamvas Béla: i. m. 29–30. o.)

Matuska Ágnes